

Andrzej F. Dziuba

"Dzieła zebrane", Stefan Wyszyński, Warszawa 2008 : [recenzja]

Studia Prymasowskie 3, 312-314

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wydaje się, że tak prosty życiorys kard. S. Wyszyńskiego, napisany z dużym zaangażowaniem emocjonalnym może być niezwykle przystępny, zwłaszcza dla uczniów szkół oraz różnych instytucji, które noszą jego imię. Może być także ważnym narzędziem przybliżania tej ważnej postaci w dziejach Kościoła oraz Polski. Posługa Prymasa Tysiąclecia wpisywała się w prorocze słowa Jan Pawła II podczas jego pierwszej pielgrzymki do Ojczyzny z 2 czerwca 1979 roku: „Niech zstąpi Duch Twój! Niech zstąpi Duch Twój! I odnowi oblicze ziemi. Tej ziemi!”.

W dzieło odnowy tej ziemi szczególnie zaangażowany był kard. S. Wyszyński, Prymas Polski. Prezentowane opracowanie przybliży to w formie bardzo komunikatywnej, a jednocześnie w miarę kompleksowej, a więc może być bardzo pomocne, zwłaszcza w edukacji. Kardynał Wyszyński został patronem wielu szkół, aż po Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (UKSW).

Książka ta stara się odpowiedzieć na pytania: „Czym sobie zasłużył na tak wielki szacunek i miłość? Kim był?” (s. 7) kard. Stefan Wyszyński, Prymas Polski.

bp Andrzej F. Dziuba

Stefan Kardynał Wyszyński, Prymas Polski. *Dzieła zebrane*, Tom VII. 1961. Instytut Papieża Jana Pawła II w Warszawie. Wydawnictwo im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego „Soli Deo”, Warszawa 2008, ss. 751.

Posługa Kościoła katolickiego w Polsce niemal zawsze na przestrzeni dziejów miała swe odniesienia społeczne, kulturowe i polityczne. Oczywiście, nie było to pomniejszaniem zadań ewangelizacyjnych w sferze religijnej i etyczno-moralnej. Jednak dzieje ojczyzniane i kościelne wielokrotnie nie tylko się krzyżowały, ale wręcz wspólnie podejmowały rozmaite dzieła. Niejednokrotnie, zwłaszcza w czasach trudnych, Kościół podejmował ze szczególną intensywnością posługę patriotyczną (np. okres zaborów czy czas okupacji sowieckiej i hitlerowskiej podczas II wojny światowej).

W okresie po II wojnie światowej, wraz z przemianami systemowymi w Polsce pojawiła się nowa jakość tych wzajemnych relacji. Nosiła ona zdecydowanie znamiona negatywne, wręcz konfrontacyjne, wynikające z samych założeń ideologicznych systemu komunistycznego oraz marksistowskich przesłanek filozoficznych. W takiej rzeczywistości, która w tym czasie nie ukazywała jeszcze wszystkich praktycznych szczegółów, po kard. Augustcie Hlondzie, posługę Prymasa Polski podjął kard. Stefan Wyszyński.

W już, a może jednak dopiero, siódmym tomie *Dzieł zebranych* obejmującym przepowiadanie Księdza Prymasa w 1961 roku, opublikowano najpierw 134 autoryzowane teksty, począwszy od kazania noworocznego w Gnieźnie, a skończywszy na życzeniach dla rodzin katolickich z grudnia tego samego roku, napisanych także w Gnieźnie (s. 5-640). Kardynał Stefan Wyszyński do pewnego czasu miał stały zwyczaj spędzania przełomu roku w Gnieźnie, stolicy Prymasów Polski, i tutaj wygłaszał znaczące przemówienia. Zbiór zawiera kazania, konferencje, przemówienia, listy pasterskie i odezwy do wiernych, przedmowy do książek oraz życzenia świąteczne. Z kolei po 115 tekstach wyróżniono rozważania na temat „Ojciec nasz”, które było kanwą rekolekcji dla Instytutu Prymasowskiego wygłoszonych w Laskach Warszawskich, od 30 listopada do 4 grudnia 1961 roku (s. 541-596). W sumie dziewięć konferencji.

W aneksie zamieszczono sześć tekstów (s. 641-672). Wśród nich m.in. list Ojca Świętego Jana XXIII (28.07.1961), Akt oddania siebie i Polski w niewolę Matce Najświętszej (4.09.1961) oraz dwa teksty napisane w Prudniku Śląskim w 1955 roku.

Następnie zamieszczono posłowie pióra Iwony Czarcińskiej (s. 673-675), wykazy i noty zawierające skróty, noty biograficzne oraz charakterystyczne słowa, zwroty oraz cytaty biblijne najczęściej spotkane w tekstach Prymasa (s. 677-705).

Zamieszczone indeksy to osobowy, z wyróżnieniem postaci biblijnych (s. 716-718), nazw geograficznych i topograficznych oraz rzeczowy (s. 709-741). Zamieszczono jeszcze spis rzeczy (s. 741-748) oraz notę biograficzną (s. 749-751).

Oto kolejny tom nauczania pasterskiego Prymasa Tysiąclecia, jakże oczekiwany i budzący nadzieje badawcze. Przecież *de facto* jest to ważna publikacja o charakterze źródłowym. Prezentowane wystąpienia czy listy stanowią ważny materiał do badań dziejów Kościoła w tym okresie, a w dalszej płaszczyźnie także szerzej pojętych dziejów chrześcijaństwa i Polski. Wyraźnie wybrzmiewa w nich wielość i duża intensywność działań duszpasterskich, zarówno ogólnopolskich, jak i lokalnych. Widać jak szerokie było zaangażowanie Prymasa Tysiąclecia, choćby przez głoszone czy pisane słowo pasterskie. Faktycznie oczywista jest jego wiodąca pozycja w Episkopacie Polskim, a w także wobec Stolicy Apostolskiej. To wręcz skłaniało, aby właśnie on wypowiadał się w zasadniczych kwestiach ewangelizacyjnych.

Ważnym podkreślenia jest stwierdzenie, że w obecnym zbiorze można znaleźć także wiele treści natury ogólnej, zwłaszcza wokół i na styku z ówczesnymi elementami społeczno-politycznymi. Kardynał wypowiadał różne opinie, odnoszące się do faktów czy wydarzeń, a czasem nawet oceniające ludzi, ale wynika-

ło to zazwyczaj z ich postaw i wyborów moralnych. Wiele treści wskazuje, że posługa Kościoła spełniana była w bardzo trudnych warunkach, które zdecydowanie nie sprzyjały swobodzie duszpasterskiej, charytatywnej czy edukacyjnej. A więc Kościół nie miał możliwości swobody działania w swej misji przepowiadania Ewangelii. Trzeba, mając na względzie liczne trudności, wskazać, że niektóre osoby, także w Kościele, nie sprostały trudnym wyzwaniom; z różnych motywów zostały złamane osobowościowo.

Ważnym elementem edytorskim są noty przy poszczególnych tekstach, które wskazują m.in. na źródło ich pochodzenia. Także przypisy wyjaśniające ułatwiają lekturę, zwłaszcza trudniejszych fragmentów czy poszczególnych określeń. Zresztą w tym pomagają także wszystkie indeksy czy wykazy. Równie cenne są noty biograficzne. Szkoda, że przy ich redagowaniu nie zastosowano jednolitego schematu gromadzenia danych, np. odnośnie do studiów, pełnionych funkcji i pełnionych urzędów.

Ważną pomocą w korzystaniu z obszernego zbioru są indeksy. Jednak ich wykonanie ma w sobie liczne niekonsekwencje czy braki. Dotyczy to wskazania „kard.”, „abp”, „sługa Boży”, „bł.” czy „ks.” Mikołaj Kopernik nie był księdzem, choć przyjmuje się, że był osobą duchowną, według ówczesnego statusu kanonicznego. W przypadku ogólnych sformułowań warto było podjąć próbę personifikacji np. „arcybiskup prawosławny Warszawy”, „prymas Hiszpanii”. Wątpliwości budzi pisownia „siedlecką, czyli podlaską” (s. 389). Natomiast organem urzędowym Archidiecezji Gnieźnieńskiej są „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” (s. 681, 735), wydaje się, że raczej bardziej powszechnie jest przyjęta pisownia „Chopin” niż „Szopen”, choć obydwie są poprawne (s. 701, 715).

Bardzo dobrym i potrzebnym uzupełnieniem jest krótkie *curriculum vitae* kard. S. Wyszyńskiego. Trzeba bowiem mieć świadomość, że dla współczesnego średniego i młodszego pokolenia życie i działalność prymasa Wyszyńskiego nie są zbyt dobrze znane. Jest on już postacią z przeszłości. Zatem przywołanie głównych wątków jego życia i działalności pozwala lepiej zrozumieć i rozeznaczyć prezentowane tutaj teksty, a zwłaszcza ich bardzo bogate przesłanie ewangelizacyjne.

Z kart tego tomu wybrzmiewa ogromna miłość do Kościoła i Polski. Kardynał w pewnym sensie zbiera już owoce swego uwięzienia i szykan władzy komunistycznej. Jest jednocześnie świadom realizmu tego systemu, jego nieszczeroci oraz założenia, z gruntu negatywnego, stosunku do religii, a w Polsce zwłaszcza do Kościoła katolickiego. W tym celu wykorzystywano także inne wspólnoty religijne.

bp Andrzej F. Dziuba